

A dualizmus kori magyar országgyűlések tagjainak feltárása és társadalomtörténeti elemzése

Részletes kutatási terv

A. Háttér, megoldandó problémák. Melyek voltak a saját előzmények a projektben?

Jelen kutatási projekt alap gondolata az elmúlt évek parlamentarizmustörténeti kutatásaiba bekapcsolódó történészek közép és fiatal nemzedékét képviselő kutatók közös ötletként fogalmazódott meg. A magyar társadalom- és politikatörténet-írás egyik fontos hiányosságként tartjuk számon, hogy a dualizmus kori magyar parlamenti elit tekintetében nem rendelkezünk pontos adatokkal. A 19. század első felének országgyűlései résztvevőiről az elmúlt években jelentősen gyarapodott tudásunk,¹ a 19. század második felében szereplő politikusokról (1865–1918) azonban még nem készült modern politikai almanach. Kutatásunk fő céljaként a magyar parlament történeti archontológiájának összeállítását, valamint a parlamenti képviselők, és aktív főrendi házi tagok történeti almanachjának elkészítését határoztuk meg. Az első 4 évben (az első pályázati ciklusban) a teljes archontológiát és az almanach első kötetének elkészítését tartjuk reálisan vállalhatónak. A teljes munka azonban, az előzetes várakozások szerint két pályázati ciklust venne igénybe.

Első lépésben röviden áttekintjük a legfontosabb hazai és nemzetközi kutatási előzményeket, és ebbe ágyazzuk a tervezett kutatócsoport tagjainak kapcsolódó publikációs tevékenységét.

A parlamentarizmus, politikai pártok, képviselők stb. kutatása hosszú hagyományokkal rendelkezik a tudományos élet különböző területein. Így a politika- és társadalomtörténet, a politikatudomány, a társadalompolitika és a történeti szociológia egyaránt foglalkozott vele. Ennek megfelelően különbözőképpen közelítettek a témához: a politikai elit összetétele, toborzása és változása körüli kutatások próbálták meg feltárni a mögöttes társadalmi struktúrákat és mozgásteret. Az oktatást, a társadalmi hovatartozást és a vele járó értékrendet elemző kutatások megpróbálták megmagyarázni a politikai elit tevékenységét és az ezek mögött álló érvrendszert. A politikai elit kutatásának legfőbb forrását az életrajzi adatok képezik, legelterjedtebb kutatási módszer pedig — az általunk is használt — prozopográfiai elemzés. Az 1970-80-as évek kvantitatív történetírói iskolái hozták elsőként létre az elektronikus adatbázisokat, amelyek lehetővé teszik a részletes és pontos adatelemzést. Minden hiányosságuk ellenére² ezek az adatbázisok tették lehetővé számos kiadvány megjelentetését, különböző országokban.³ A prozopográfia, a csoportos biográfiai kutatás az egyes társadalmi csoportok kutatásának a leghatékonyabb módja, mert a célcsoport jellemzőinek és társadalmi hálózatainak elemzését az adott társadalompolitikai kontextusba beágyazva teszi lehetővé.

¹ Az 1848-1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Szerk. Pálmány Béla. Budapest, 2002.; Pálmány Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825-1848. Budapest, 2011.

² A módszertani hiányosságokról lásd Wilhelm Schröder, "Probleme und Methoden der quantitativen Analyse von kollektiven Biographien", in Heinrich Best, Reinhard Mann (szerk.), *Quantitative Methoden in der historisch-sozialwissenschaftlichen Forschung* (Stuttgart: Klett-Cotta, 1977), 88–125; Idem, "Lebenslaufforschung zwischen biographischer Lexikographie und kollektiver Biographie. Überlegungen zu einem 'Biographischen Handbuch der Parlamentarier in der Deutschen Reichs- und Landtagen bis 1933 (BIOPARL)'" HSR/HSf, 31 (1984, Július), 38–62; Wilhelm Heinz Schröder, Wilhelm Weege, Martina Zech (szerk.), *Historische Parlamentarismus-, Eliten- und Biographieforschung. Forschung und Service am Zentrum für Historische Sozialforschung (=HSR/HSf Supplement/Beiheft. 11, Köln: Zentrum für Historische Sozialforschung, 2000).*

³ Például Heinrich Best, Wilhelm Weege: *Biographisches Handbuch der Abgeordneten der Frankfurter Nationalversammlung 1848/49*. Düsseldorf: Droste, 1996. Habár ez az egyedüli kiadott kötet, az interneten több adatbázis elérhető az 1867-1918 közötti (és későbbi) országgyűlési képviselőről.

Szabó Dániel fontos összefoglaló munkát publikált az 1867 és 1918 közötti időszak magyar parlamentarizmusáról,⁴ de hasznosak Jean Béranger és Kecskeméthy Károly módszertani megközelítései is.⁵ Pesti Sándor munkájában a parlamentnek, mint intézménynek a kiépülését vizsgálta.⁶ Gerő András egy színes, ám bizonyos szempontból egyoldalú elemzést írt a választásokról és a választási korrupcióról.⁷ Újabban Cieger András foglalkozott — a politikai rendszer részeként — a választási korrupcióval.⁸ Az 1848 utáni első képviselőházi választásokat pedig Ruszoly József jogtörténész dolgozta fel alaposan.⁹

Az első szociológiai elemzések az Osztrák-Magyar Monarchia időszakának magyar parlamenti képviselőiről a két világháború közötti és a második világháború alatti időszakra tehetők. A téma kutatásának mindmáig ezek a munkák képezik az alapját.¹⁰ A magyar politikai elit kutatása ezután — elsősorban ideológiai okok miatt — jó pár évtizedig nem került a történészek asztalára. Kivételt képez ez alól — az emigráns — Tóth Adalbert német nyelvű munkája.¹¹ A Heidelbergi Egyetemen megvédett (1969) doktori disszertációjára építő könyve, hasznos információkkal szolgál a politikai pártok és választások tekintetében; emellett tartalmazza az 1848-1892 közötti időszak képviselőinek listáját is. Az elitek rendszeres magyarországi kutatása a Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológia Tanszékén indult meg, ám ez nem fedte le a teljes dualizmus kori politikai elitet.¹² Az oktatásra és értelmiségi képzésére vonatkozó kutatások elsősorban Karády Viktornak köszönhetőek, aki több kutatási projektet vezetett a témában.¹³ A képviselőkről szóló átfogó adatbázis felépítése, Ilonszki Gabriella vezetésével, 2000 után kezdődött meg. Ez a munka az 1884 és 2000 közötti parlamenti képviselők biográfiai adatainak összegyűjtését célozta meg.¹⁴ Ezen kívül több összehasonlító jellegű munka jelent meg a magyarországi parlamenti képviselőkről.

A pályázatban részt vevő kutatók korábbi kutatási tevékenységében a dualizmus kori országgyűlés működése, illetve annak társadalmi háttere igen széles spektrumban van képviselve. Pap József (Dr. habil., PhD, Eszterházy Károly Főiskola) az elmúlt években feltérképezte a korszak országgyűlési képviselőinek egy részét, jelentősen pontosítva a korabeli almanachokban és a szakirodalomban szereplő adatokat, majd erre építve statisztikai vizsgálatokat végzett az országgyűlési képviselők társadalmi összetételével,¹⁵ valamint a választójog és a választókerületek etnikai

⁴ Boros Zsuzsanna, Szabó Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Szabó az 1867–1918 közötti időszakot lefedő rész szerzője.

⁵ Jean Béranger, Charles Kecskeméti: *Parlement et vie parlementaire en Hongrie, 1608–1918*. Paris: Honoré Champion, 2005. A magyar fordítás: Budapest: Napvilág, 2008.

⁶ Pesti Sándor: *Az újkori magyar parlament*. Budapest: Osiris, 2002.

⁷ Gerő András: *Az elsőpró kisebbség*. Budapest: Gondolat, 1988.

⁸ Cieger András: *Politikai korrupció a Monarchia Magyarországon 1867–1918*. Budapest: Napvilág, 2011.

⁹ Ruszoly József: *Országgyűlési képviselő-választások Magyarországon 1861–1868*. Szeged: József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 1999.

¹⁰ Rudai Dezső: *A politikai ideológia, pártszerkezet, hivatás és életkor szerepe a magyar képviselőház és a pártok életében (1861–1935)*. Budapest: Magyar Társadalomtudományi Társulat, 1935; Lakatos Ernő: *A magyar politikai vezetőréteg 1848–1918. Társadalomtörténeti tanulmány*.

¹¹ Tóth Adalbert: *Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892 (=Südosteuropäische Arbeiten. 70, München: R. Oldenbourg, 1973)*.

¹² *Elitek a válság korában. Magyarországi elitek, kisebbségi magyar elitek*. Szerk. Kovách Imre. Budapest: MTA Politikatudományi Intézet, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Argumentum, 2011.

¹³ <http://www.karadyviktor.uni.hu/> (utoljára látogatva: 2014 január 25); Karády Viktor, Ethnic and Denominational Inequalities and Conflicts in Elites and Elite Training in Modern Central-Europe. Budapest: Wesley Egyház- és Vallásszociológiai Központ, 2012. Az erdélyi elitekről: Karády Viktor, Török Borbála Zsuzsanna (szerk.), *Cultural Dimensions of Ethnic Formation in Transylvania (1770–1950)*. Cluj-Napoca: EDRC Foundation, 2008. <http://www.edrc.ro/docs/docs/elitform/Intregul-volum.pdf> (utoljára látogatva: 2014 január 25).

¹⁴ Ilonszki Gabriella: *Képviselők és képviselet Magyarországon a 19. és 20. Században*. Budapest: Akadémiai, 2009.

¹⁵ Pap József: "Két választás Magyarországon". *Az országgyűlési képviselők társadalmi összetétele a 20. század első éveiben*. *Aetas*, 2007/1. 5-31.

vonatkozásaival kapcsolatban.¹⁶ A habilitációs kötete, mely az elmúlt években megjelent tanulmányait foglalja össze, megjelenés előtt áll.¹⁷ Pál Judit (Dr. habil., PhD, Babeş–Bolyai Tudományegyetem) kutatási tevékenységének középpontjában az erdélyi politikai elit áll. Tanulmányaiban széleskörűen bemutatja és elemzi a korszak erdélyi főispánjait¹⁸ (akik az 1885. évi reform előtt hivataluknál fogva a főrendiház tagjai voltak, s amennyiben a tradicionális főnemesi elithez tartoztak, úgy személyükben később is azok lehetek), továbbá foglalkozott a képviselőválasztások erdélyi sajátosságaival.¹⁹ Egy általa szerkesztett angol nyelvű tanulmánykötet, amely a Habsburg Birodalom dualizmus kori képviselőinek prozopográfiai vizsgálatát mutatja be a különböző országokban és tartományokban, megjelenés előtt áll.²⁰

Az országos, illetve regionálisan átfogó horizontú vizsgálatok mellett a kutatócsoport többi tagja a téma egy-egy részterületén fejtette ki eddigi tudományos tevékenységét. Ifj. Bertényi Iván (PhD, MTA BTK Történettudományi Intézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem) a 19–20. századi Magyarország politika- és eszmetörténetével foglalkozik. Témánkhoz kapcsolódó publikációiban egyes képviselőválasztások etnikai hátterét vizsgálta.²¹ Gerhard Péter (PhD-hallgató, Budapest Főváros Levéltára) a fővárosi választásokat elemzi a Tisza Kálmán-korszakban. Kutatási témájának fókuszában a választók társadalomtörténeti vizsgálata, a választói magatartás megismerése, valamint a helyi (választókerületi) politikai elit feltérképezése áll.²² Szendrei Ákos (PhD, Debreceni Egyetem) a politikatörténet oldaláról kapcsolódik a projekthez, tanulmányaiban elsősorban a függetlenségi politizálás lehetőségeit, valamint a Román Nemzeti Párt tevékenységét tekintette át.²³

¹⁶ Pap József: A szlovákok által lakott választókerületek képviselőválasztásainak statisztikai vizsgálata 1887–1901. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series Tom. XXXVI. Sectio Historiae*, 2009. 147–162.; Uő: A választójog és a választókerületi beosztás problematikája Erdélyben (1848–1877). *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series Tom. XXXVII. Sectio Historiae*, 2010. 123–144.; Uő: „Úrrá ... tenni a nemzetet a tömeg felett.” A választójogi reform és az erdélyi választók összetételének kérdése. In: *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*. Szerk. Gebei Sándor, ifj. Bertényi Iván, Rainer M. János. Eger, 2011. 227–237.

¹⁷ Pap József: *Tanulmányok a magyar parlamentarizmus dualizmus kori történetéből*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2014. (megjelenés előtt)

¹⁸ Pál Judit: The Survival of the Traditional Elite: The Transylvanian Lord Lieutenant Corps in 1910. *Colloquia. Journal of Central European Studies*, 2007. 75–87.; Uő: The Transylvanian Lord-Lieutenants after the Austro-Hungarian Compromise. In: *Cultural Dimensions of Elite Formation in Transylvania (1770–1950)*. Ed. Victor Karády, Borbála Zsuzsanna Török. Cluj-Napoca, 2008. 138–158.; Uő: Erdélyi főispánok a századfordulón (1900–1901). In: *Emlékkönyv Benkő Samu születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk. Sipos Gábor. Kolozsvár, 2008. 211–223.; Uő: Erdélyi főispánok a Tisza-éra végén (1890–91). I. Korunk, 2009/3. 54–62., II. Korunk, 2009/4. 67–76.; Uő: Erdélyi főispánok a kiegyezés után. *Aetas*, 2009/4. 80–99.

¹⁹ Pál Judit: „mind jobban kezd divatba hozatni Erdélybe a Király-hágón túli képviselőjelölti béccsempészes”. Magyarországi képviselők Erdélyben a kiegyezés után. *Történelmi Szemle*, 2010/4. 571–584.; Uő: Polgárok vagy politikusok? Az erdélyi városok országgyűlési képviselete a kiegyezés után. In: *A város és társadalma. Tanulmányok Bácskai Vera tiszteletére*. Szerk. H. Németh István, Szívós Erika, Tóth Árpád. Budapest, 2011. 346–360.

²⁰ Pál Judit, Vlad Popovici (eds.): *Elites and Politics in Central and Eastern Europe (1848–1918)*, Frankfurt am Main, etc., Peter Lang, 2014. (megjelenés előtt)

²¹ Ifj. Bertényi Iván: Politikai nemzet a Bánságban: A dualizmus kori Torontál megyei országgyűlési képviselők etnikai hátteréről. In: *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére*. Szerk. Gebei Sándor, ifj. Bertényi Iván, Rainer M. János. Eger, 2011. 349–365.; Uő: Pósch doktor bukása. Megjegyzések egy felföldi képviselőválasztás kapcsán. In: *Társadalom – demokrácia – szolidaritás. Tanulmánykötet Kozáry Andrea tiszteletére*. Szerk. Molnár Katalin. Budapest, 2013. 101–117.; Uő: „Képviselői import” Erdélyben, avagy az unió egyik velejárója? In: *Tradíció és modernizáció a XVIII–XX. században*. Szerk. Bodnár Erzsébet, Demeter Gábor. Budapest, 2008. 202–213.; Uő: Szamosújvári országgyűlési képviselőválasztások a dualista korszak elején. In: *Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében II. A Piliscsabán 2006. április 25-én megrendezett tudományos konferencia tanulmányai*. Szerk. Óze Sándor, Kovács Bálint. Piliscsaba, 2007. 95–126.

²² Gerhard Péter: Az 1878-as és az 1881-es országgyűlési képviselő-választások a budapesti IX. választókerületben. *Fons*, 2008/4. 375–424.; Uő: A választás topográfiája: az 1878-as pesti országgyűlési képviselő-választás korteshadjáratainak térhasználatát. *Korall*, 2011. (45.) 136–161.

²³ Szendrei Ákos: Justh Gyula politikai pályája: A függetlenségi politizálás lehetőségei a 19–20. század fordulóján

Kutatóink egy részének kifejezetten az országgyűlés főrendiháza, illetve annak (jelentős többségében) a főnemességből kikerülő tagsága áll az érdeklődése középpontjában. Tóth-Barbalics Veronika (PhD-jelölt, Magyar Mezőgazdasági Múzeum) benyújtás előtt álló disszertációja A magyar főrendiház a dualizmus időszakában, különös tekintettel a ház 1885. évi reformjára és annak következményeire a magyar politikai életben címet viseli. Korábban megjelent tanulmányaiban részletesen feltárta a felsőtábla/főrendiház összetételéről szóló hazai elképzeléseket,²⁴ továbbá feltérképezte az 1885–1918 között örökös tagsági jogot szerzett és az uralkodótól élethossziglani kinevezést kapott személyeket, ezek társadalmi háttérét, az adományozás feltételezett indokait.²⁵ Foglalkozott a főrendiház működésének egyes kérdéseivel is.²⁶ Ballabás Dániel (PhD-hallgató, Eszterházy Károly Főiskola) kutatási területe a dualizmus idején magyar főnemesi címet szerzett személyek, illetve ezek helye a korabeli „főnemesi társadalomban”.²⁷ A főnemesség vagyoni rétegződésének vizsgálatához kapcsolódóan a közelmúltban tanulmánya jelent meg az 1885-ban bevezetett főrendiházi cenzusról.²⁸ Sidó Zsuzsa (PhD-hallgató, Central European University) művészettörténész kutatásai a 19. század végének főnemességére, annak kulturális területen kifejtett tevékenységére (kastély- és palotaépítés, művészetpártolás és a művészeti intézmények kiépítésében betöltött szerep) irányulnak.²⁹ Püski Levente (Dr. habil., PhD, Debreceni Egyetem) kutatásaiban a Horthy-korszakra átnyúlóan vizsgálja a magyar főnemesi elitet,³⁰ továbbá monográfiája jelent meg az 1927–1945 közötti magyar országgyűlés felsőházáról.³¹

A projekt keretei között aktív kutatói kapcsolatba kerülő személyek az elmúlt években elsősorban egyéni munkát folytattak. Ennek során azonban mindannyian ugyanazzal a problémával szembesültek: az egyén lehetőségei kevesek ahhoz, hogy egy ilyen kérdésben átfogó képet tudjon nyújtani. A külön-külön végzett munka óhatatlanul is párhuzamosságokhoz vezet, melyek csökkentik az egyéni tudományos kutatás hatékonyságát. Ezen problémák kiküszöbölésére jönne létre ez a kutatócsoport, amely határozottan intézményközi együttműködést céloz meg. Fontosnak tarjuk továbbá, hogy a bevont fiatal kutatói generáció körében is kialakuljon egy olyan jól működő tudományos kapcsolat, mely a senior tagok között már évek óta működik.

Debrecen, 2012. 243 p.; Uő: A dualizmus kori függetlenségi ellenzék történetének vázlata. *Kritische Zeiten. Zeitschrift für Humanwissenschaften*, 2012/3–4. 2–20.; Uő: A Román Nemzeti Párt választási szereplése és tevékenysége 1905–1910. *Múltunk*, 2006/2. 54–92.; Számos szócikket írt a Magyarországi politikai pártok lexikona (1846–2010) című munkába (Budapest, 2011.).

²⁴ Tóth-Barbalics Veronika: Reformtervek a felső tábla átalakítására a 19. század első felében. In: *Fejezetek a tegnapi világából. Tanulmányok a 19–20. század történelméből*. Főszerk. Gergely Jenő. Budapest, 2009. 76–91.

²⁵ Tóth-Barbalics Veronika: Vigyázó, Harkányi, Želeňski és társaik – 1885 után örökös főrendiházi tagságot nyert családok. In: *Vázlatok két évszázad magyar történelméből*. Főszerk. Gergely Jenő. Budapest, 2010. 67–83.; Uő: A „korona védpajzsa” vagy „észarisztokrácia”? A magyar főrendiház élethossziglani kinevezett tagjai. *Századok*, 2011/3. 723–752.

²⁶ Tóth-Barbalics Veronika: A főrendiház mentelmi bizottságának működése, mentelmi ügyek a főrendiházban a dualizmus időszakában. In: *MTA — ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport évkönyve 2010/2011*. Szerk. Réfi Attila, Sziklai István. Budapest, 2011. 137–175.

²⁷ Ballabás Dániel: Főnemesi rangemelések Magyarországon a dualizmus korában. *Századok*, 2011/5. 1215–1244.; Uő: Indokolt-e „történelmi arisztokráciáról” beszélni a dualizmus kori Magyarországon? *Turul*, 2012/3. 81–85.; Uő: A magyar nemesség társadalmi tagolódása (16–20. század). In: *Genealógia 2*. Szerk. Kollega Tarsoly István et al. Budapest, 2013. 7–57.

²⁸ Ballabás Dániel: A főrendiházi cenzus a gyakorlatban - a Széchenyiek példáján keresztül megvilágítva. *Acta Academiae Agriensis Nova Series Tom. XLI. Sectio Historiae*, 2013. 239–259.

²⁹ Sidó Zsuzsa: Az óraljaboldogfalvi Kendeffy-kastély 18–19. századi építéstörténete. In: *Liber Discipulorum. Emlékkönyv Kovács András 65. születésnapjára*. Szerk. Kovács Zsolt, Sarkadi Nagy Emese, Weisz Attila. Kolozsvár, 2011. 309–329.; Uő: Ancestry in Stone and Brick. The Count Károlyi Family's Country Houses, with a Focus on Nagykároly. *Centropa*, 2013/2. 187–199.; Uő: The 'díszmagyar' as representation in the Andrassy family in late nineteenth-century Budapest. In: *Gender and Luxury in the Modern Urban Economy. A European Perspective*. Ed. Marjo Kaartinen, Anne Montenach, Deborah Simonton. (megjelenés alatt)

³⁰ Püski Levente: Helykeresés. Arisztokrácia és politika az 1920-as években. In: *Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 70. születésnapjára*. Szerk. Angi János, Barta János. Debrecen, 2000. 435–454.; Uő: Arisztokrácia a XX. századi Magyarországon I. *Korunk*, 2008/9. 82–92., II. *Korunk*, 2008/10. 97–107.

³¹ Püski Levente: *A magyar felsőház története, 1927–1945*. Budapest, 2000. 199 p.

B. Hipotézis, kulcskérdések, a projekt célkitűzései

1. A kutatás első lépése a dualizmus kori (az 1865–1918 közötti) országgyűlési képviselők pontos listájának, valamint a főrendiház tagjainak az összeállítása. Ebben a tekintetben már komoly előzetes eredményekkel rendelkezik a kutatócsoport, valamint természetesen a szakirodalom adattáira is támaszkodhatunk. A rendelkezésünkre álló lista azonban még felettebb hiányos, illetve a Parlamenti Naplóval való összevetésre, pontosításra, kiegészítésre szorul. A kutatás során a választásokon szereplő ellenjelölteket is rögzítjük, őket azonban nem vesszük be az életrajzi adatgyűjtésbe. A főrendiház esetében megjegyezzük, hogy az 1885. évi reform előtt — elviekben legalábbis — minden magyar felnőtt főnemes férfi tagja volt a háznak, ami jelentős számú és egyébként jórészt inaktív tömeget jelent. (Az 1884-1887. évi országgyűlés első ülészakánának berekesztése idején például, különböző jogcímek alapján, közel 730 főnemes személy rendelkezett regálissal.) Ezért az 1885 előtti időszakból csupán a hivatal vagy méltóság alapján meghívottakat (főhercegek, katolikus főpapok, zászlósurak, főispánok, a fiumei kormányzó, erdélyi királyi hivatalosak), valamint a plénumon kimutathatóan aktív személyeket vesszük figyelembe az adattár összeállításakor. Ezen megszorítás nélkül ugyanis gyakorlatilag az egész magyar főnemességre vonatkozó életrajzi adatgyűjtést kellene végeznünk, többségében olyan személyekre vonatkozóan, akik tényleges tevékenységet nem fejtettek ki a főrendiházban. Az 1885 és 1918 közötti időszak főrendiházának a census által a korábbi létszám felére/harmadára redukált létszámú tagságát viszont már teljes egészében feltárni tervezzük.

Fontosnak tartjuk jelezni azt is, hogy a Horvátország részére fenntartott helyekre megválasztott képviselőket, illetve főrendeket számba vesszük, de az életrajzi adataikat csak a következő lépésben, a kutatás nemzetközi keretekbe való ágyazásakor, horvát történészekkel együttműködve tervezzük feltárni.

2. Az előző pontban vázolt adatgyűjtés lezárulta után a feltárt személyi állományt egy archontológia formájában tervezzük közreadni, a kötetet az Open Access szellemében elektronikus úton is közzétéve a kutatócsoport honlapján.

Az elkészítendő archontológia előzetes terveink szerint kerületi bontásban tartalmazná a megválasztott országgyűlési képviselőket, ideértve természetesen az időközi képviselőválasztások eredményeként mandátumhoz jutottakat is. Megkíséreljük továbbá a pártviszonyok bemutatását. A főrendiház tagjait a jelenlét jogcíme alapján csoportosítva közölnénk. Ezen belül a hivatal/méltóság alapján meghívottakat kronológiai rendben, a pusztán főnemesi rangjuk miatt jelen lévőket pedig alfabetikus sorrendben. Mérlegelés tárgyát képezheti, hogy célszerű-e mereven elválasztani egymástól az 1885 előtti és utáni időszak főrendiházi tagságát.

Mindkét ház esetében — a forrásadottságokhoz mérten — feltárjuk a bizottságok tagjait, de mindenképpen kiemelt figyelmet fordítunk a bizottsági tisztségviselőkre (elnök, jegyző, előadó) valamint a delegáció intézményére. Kitérünk a parlamenti tisztségekre is.

3. A kutatás harmadik szakaszában a fentiekben meghatározott személyekről folytatnánk a részletes adatgyűjtést, melynek szempontjai a következők lennének:
 - a. A családi háttér (rendi állás, nemesi/főnemesi cím adományozás ideje, szülők foglalkozása, apa és közeli rokonok esetleges közéleti karrierje, továbbá felekezeti).
 - b. Szűken vett életrajzi adatok (születés helye és ideje, házasságkötés, esetleg válás helye és ideje, gyermekek születésének ideje, elhalálozás ideje és helye, hol van eltemetve/temetés helye, körülményei). Ezen szempontok vizsgálatát ki kell terjeszteni a házastársra – fontos a feleség családi hátterének a feltérképezése – valamint gyermekeire is.
 - c. Iskolázottsági adatok, végzettség, külföldi utak.
 - d. Közéleti pályafutás helyi, vármegyei, állami adminisztrációban – kiemelten fontos a parlamenti szereplés és a kormányzati karrier kapcsolatának bemutatása –, felekezetben), esetleges egyéb társadalmi szervezetben, egyesületben, gazdasági vállalkozásban viselt tagság, tisztség.
 - e. Kitüntetések.
 - f. Katonai karrier, 1848–49-es, világháborús szerepvállalás.

- g. Vagyoni viszonyok: ingatlantulajdon (ház, kúria, kastély, birtok), jövedelem (virilisjegyzékek időszaki áttekintése), gazdasági szerepvállalás.
- h. Választáshoz kapcsolódó adatok: mikor és milyen országgyűlési választásokon indult az illető, hány szavazatot kapott, ki volt az ellenfele, stb.
- i. Országgyűléshez kapcsolódó adatok: milyen párthoz tartozott, parlamenti aktivitás, tisztségek, bizottsági szereplés. Különösen fontos szempont ez a főrendiház tagjai esetében, hiszen gyakorlatilag ezzel mérhető le milyen mértékben is tekinthető az elméleti joggal rendelkező személy a Ház tagjának.
- j. Közéleti tevékenységének részeként milyen publicisztikai tevékenységet fejtett ki az egyén, milyen országos vagy helyi politikai és/vagy szaklapokba írt, milyen lapok szerkesztésében vett részt.
- k. Az életrajzi adatok gyűjtése kiterjed a parlamenti karriert követő időszakra is: mit csinált a volt képviselő a ciklus után, akár politikai pályán maradt-e vagy visszavonult a civil életbe.
- l. 1918 csupán a vizsgált csoport lehatárolása miatt jelent határpontot, az egyéni életpályák vizsgálata természetesen kiterjed a 20. század későbbi időszakára is. Nagy figyelmet szándékozunk szentelni a Trianon utáni kisebbségi politikában betöltött szerepre.
- m. Az adatgyűjtés kiterjed a személyekről szóló, és általa írt munkákra, valamint a teljesség igénye nélkül, az egyes képviselők/főrendek ábrázolásaira (arcképek, azaz a róluk készített festmények, rajzok, metszetek, karikatúrák, dagerrotípiák, fényképek).

Természetesen az itt felsorolt szempontokat a legritkább esetben tudjuk majd minden egyes személy esetében meghatározni. Különösen igaz ez a korszak kezdetén megválasztottakra. A képviselőkkel foglalkozó feldolgozások leggyakrabban a parlamenti Almanachokra támaszkodnak, ezek azonban inkább speciális önéletrajzi gyűjteményeknek tekinthetők, ahol nem elsősorban a közölt információk valóságtartalmával kapcsolatban merülhet fel kérdés – feltételezve a nyilvánosság kontrolláló szerepét –, hanem azzal, hogy azok nem azonos gyűjtési szempont alapján kerültek be a leírásokba. Ezek az arcképek inkább azt mutatják meg az utókor számára, hogy az egyén, talán a kortársi elvárásnak megfelelően igyekezve, életének mely elemeit érezte fontosnak megemlíteni. Ez a szempontrendszer pedig napjainkig meghatározza a kutatás vizsgálati szempontjait. Az Almanach információit illetően az tapasztaltuk, hogy az adathiány bizonyos esetekben oly nagyságrendű, hogy ebből kifolyólag csak azt tudjuk biztosan állítani, hogy egy-egy információ hány képviselőre volt jellemző, azt azonban nem lehet belőlük megállapítani, hogy a többiekre ne lett volna ugyanez igaz (pl.: nemesi cím, kaszinóbeli tagság). Adatgyűjtésünk szándékoltnan meg akarja haladni ezt a hagyományos alapot. A legszűkebb parlament- és választástörténeti forrásainak felhasználása mellett, társadalomtörténeti, gazdaságtörténeti, genealógiai, helytörténeti, iskolatörténeti stb. háttérrel is fel kívánjuk vázolni.

- 4. A negyedik kutatási szakaszban az adatgyűjtés alapján elkészítjük a politikai Almanach első kötetét, melybe alfabetikus sorrendben kerülnek be az életrajzok. A teljes munka befejezését nem tudjuk felelősségteljesen egy ciklus alatt vállalni, ugyanis az elkövetkező években hosszadalmas adatgyűjtés, alapkutatás, levéltári adatfeltárás vár a kutatócsoportra. Fontosnak tartjuk azt is, hogy a 19. század első felének politikusait bemutató modern Almanachok felé is nyitott legyen munkánk, az ott felhalmozott adatokkal, életrajzokkal is megteremtjük a kontinuitást. Hiszen a politikai elit fejlődése csak így értelmezhető folyamatában.

C. Az alkalmazott kísérleti módszer

A kutatócsoport tevékenysége módszertanilag több szakaszra bontható.

Az első időszakban, az adatgyűjtés szakaszában a történeti kutatás hagyományosnak mondható módszereit fogjuk használni, hiszen ekkor alapkutatást fogunk/kívánunk folytatni. Az alkalmazott forráskritika és feldolgozási módszer természetesen nagymértékben függ a feldolgozás tárgyától. Az

adatokat számítástechnikai eszközökkel rögzítjük és rendszerezünk. A feldolgozott forrásokat – a szerzői és tulajdonosi jogok figyelembevételével – digitalizáljuk. Egy-egy kutató az érdeklődési körének megfelelően egy-egy nagyobb adatszoport teljes, minden összegyűjtött személyre kiterjedő feltárását kapja feladatul.

Az összegyűjtött adatok alapján – a kutatás harmadik szakaszának végeztével – olyan statisztikai vizsgálatokat tudunk majd végezni, amelyek egy-egy szempont alapján mutatják be az elemzett politikusi csoportot. Ezeket az elemzéseket, alaptanulmányokat az adott részmunkát végző kutatók fogják elkészíteni. (Pl.: A magyar parlament tagjainak képzettségi viszonyai; Az országgyűlési képviselők/főrendiházi tagok birtokviszonyai; Kastélyok, kúriák, az országgyűlés tagjainak lakásviszonyai; Régi és újabb nemesek a magyar országgyűlésben.) Ezek a tanulmányok fontos áttekintő képet fognak adni a vizsgálatba bevont személyekről, bemutatva a teljes időintervallumban bekövetkező változást vagy állandóságot. A makroszemponú elemzések elsősorban (de nem kizárólagos módon) statisztikai módszerekkel készülnek.

A negyedik kutatási szakaszban a biográfiai szócikkek készülnek el. Az életrajzok publikálásakor figyelembe vesszük a nemzetközi eredményeket is. Kecskeméthy Károly szerint az egyik legrelevánsabb példa Eric Anceau-nak a Második Császárság képviselőiről szóló munkája lehet számunkra,³² de figyelembe vesszük a német és különösen az osztrák és cseh hasonló munkákat is.³³ A szócikkek szerkezetének kialakítása, a terjedelem, a hivatkozások, mutatók, publikálás módja fontos előtanulmányokat fog igényelni. Bár a teljes almanach nem fog megjelenni a pályázati ciklusban, ezt a munkát már az adatgyűjtést megelőzően el kell végeznünk, hiszen ennek megfelelően kell irányítanunk az összegyűjtött információk rendszerezését.

Módszertanilag a következő szakaszt a keletkezett életrajzok majdani feldolgozása jelenti. Ezt nem tudjuk elkezdni ebben a pályázatban (mivel alfabetikus sorrendben haladunk ezek megírásával), de ennek a munkának az elvégzése indokolja talán leginkább a kutatócsoport létrejöttét. Ebben a fázisban a prozopográfia módszerét fogjuk alkalmazni. A prozopográfia fogalma alatt – Paksa Rudolf legújabb definíciója alapján³⁴ – a személyek egy jól meghatározott csoportjának kollektív, statisztikai alapú vizsgálatát értjük. Ezt megkülönböztethetjük mind az archontológiától, mind az életrajz gyűjteménytől (almanach), mind az egy társadalmi csoportot részletesen bemutató kollektív biográfiától. Az összegyűjtött adatok alapján rendszerezhetjük, tipizálhatjuk az életrajzokat, úgynevezett „modális”, mintaéletrajzokat hozhatunk létre. Az így létrejövő csoportokat egy-egy mintaéletrajzzal, tipikus életúttal illusztrálhatjuk.

D. Valószínűsített eredmények

A projekt zárásaként:

- elkészül a magyar parlamentben, az 1865 és 1868 közötti időszakban szerepet vállalt politikusok pontos listája, ennek alapján publikáljuk a magyar parlament jelzett időszakra kiterjedő archontológiáját,
- a kutatási tervben rögzített szempontok alapján teljességre törekvő adatgyűjtést hajtunk végre,

³² Anceau, Eric 1999: Dictionnaire des députés du Second Empire. Rennes, Presses Universitaires de Rennes.

³³ Lásd 3. l. l. l., Heinrich Best, Wilhelm Weege, Biographisches Handbuch der Abgeordneten der Frankfurter Nationalversammlung 1848/49 (Düsseldorf: Droste, 1996).; Robert Luft, Parlamentarische Führungsgruppen und politische Strukturen in der tschechischen Gesellschaft. Tschechische Abgeordnete und Parteien des österreichischen Reichsrates 1907–1914. I–II (=Veröffentlichungen des Collegium Carolinum. 102/1-2, München: R. Oldenbourg, 2012).; Jiří Malíř et alii (eds.), Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918 [Biographical Lexicon of Deputies of Moravian Provincial Parliament 1861–1918] (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012).; Franz Adlgasser, Die Mitglieder der österreichischen Zentralparlamente: Konstituierender Reichstag 1848–49, Reichsrat 1861–1918. Ein biographisches Lexikon – forthcoming.

³⁴ Paksa Rudolf: Prozopográfia vagyis „kollektív biográfiai elemzés” (A Horthy-kori magyar nemzetiszocialista elit vizsgálata). Az Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának Kiadványai. Konferenciák és Műhelybeszélgetések VIII. Módszertani tanulmányok. Szerkesztette: Ballabás Dániel, Eger, 2013. 7-13.

- ezen adatgyűjtés alapján tanulmánykötetet készítünk, melyben egy-egy fentebb jelzett témakörben a résztvevő kutatók áttekintő képet rajzolnak a magyar parlament tagjairól,
- elkészítjük a politikai almanach első kötetét, és előkészületeket teszünk a további kötetek megjelentetésére,
- folyamatosan tartunk műhelybeszélgetéseket. Két alkalommal rendezünk konferenciát. Az első konferencia még a munkafolyamathoz kapcsolódóan, elsősorban elméleti kérdésekkel foglalkozik majd, a másodikon azonban már a vizsgálati eredményeinket tudjuk bemutatni. A második konferencia a pályázati ciklus zárását is fogja jelenteni, erre meghívjuk a téma nemzetközileg ismert kutatóit, így előkészületet teszünk arra, hogy a kutatócsoport első eredményei után kapcsolódhasson a parlamentarizmus történetével foglalkozó nemzetközi kutatásokba.

E. Kutatási infrastruktúra (eszközök, személyi állomány stb.)

A kutatás vezetője:

- Pap József, dr. habil., PhD (Eszterházy Károly Főiskola)

Szenior kutatók:

- Pál Judit, dr. habil., PhD (Babeş–Bolyai Tudományegyetem)
- Püski Levente, dr. habil., PhD (Debreceni Egyetem)
- Ifj. Bertényi Iván, PhD (MTA BTK Történettudományi Intézet)
- Szendrei Ákos, PhD (Debreceni Egyetem)

További kutatók:

- Tóth-Barbalics Veronika, PhD-jelölt (Magyar Mezőgazdasági Múzeum)
- Gerhard Péter, PhD-hallgató (Budapest Főváros Levéltára)
- Sidó Zsuzsa, PhD-hallgató (Central European University)
- Ballabás Dániel, PhD-hallgató (Eszterházy Károly Főiskola)

Az Eszterházy Károly Főiskola és a Történelemtudományi Intézet teljes kutatási infrastruktúrája a kutatócsoport rendelkezésére áll.